

Državni izpitni center

M 1 6 2 5 2 1 1 3

JESENSKI IZPITNI ROK

SOCIOLOGIJA

NAVODILA ZA OCENJEVANJE

Sobota, 27. avgust 2016

SPLOŠNA MATURA

Moderirana različica

IZPITNA POLA 1**Strukturirane naloge****1. Identiteta in kultura**

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.1	2	♦ ustrežna in smiselna predstavitev jezika kot sestavine kulture	Za delno ustrežno pojasnitev ustrezno manj točk.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.2	1	ena od: ♦ običaji ♦ navade ♦ vedenjski vzorci ♦ kulturni vzorci	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.3	1	ena od: ♦ maturantski ples ♦ sprejem novincev v društvo/skupino ♦ sprejem brucev ♦ krščanski zakramenti ♦ rudarski skok čez kožo ...	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.4	3	tri od: ♦ uporaba jezikovnih znakov (govor) ♦ prevladovanje naučenih vzorcev vedenja ♦ zelo raznovrstni načini življenja ♦ izredno dolgo obdobje odraščanja ♦ t. i. »odprtost do sveta« ♦ izdelava in uporaba zapletenega orodja ♦ zavestno spreminjanje naravnega okolja ♦ razvit smisel za abstrakcijo ♦ družbenost	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.5	2	♦ nekritična toleranca različnih zelo skrajnih kulturnih praks, ki so v nasprotju s temeljnimi človekovimi pravicami (primeri: obrezovanje deklic, otroško delo ...)	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.6	1	♦ B	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.7	1	♦ šola	
	1	♦ sekundarna socializacija	
Skupaj	2		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.8	1	dve od: ♦ družina ♦ vrstniki ♦ množični mediji ♦ delovno okolje ♦ religiozne skupine ♦ prostočasne skupine ...	Za dva pravilno navedena dejavnika socializacije 1 točka.
	2	♦ ustrezen opis izbranega dejavnika socializacije	
Skupaj	3		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.9	2	♦ predstave o »tipičnih« moških in ženskih vlogah (različno vedenje, osebnostne lastnosti in družbene vloge) ♦ različen odziv staršev na otrokov spol v primarni socializaciji (barva oblek, dolžina las, izbira igrač ...) ♦ stereotipne vloge moškega in ženske v pravljicah (moški = dominantna, vodilna vloga; ženska = pasivna, podrejena vloga) ♦ spolni stereotipi v šoli ...	Za delno ustrezno pojasnitev ustrezno manj točk.
	1	♦ navedba konkretnega primera spolno diferencirane socializacije	
Skupaj	3		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.10	2	Razlaga, ena od: ♦ podaljševanje šolanja ♦ težave pri iskanju zaposlitve in dolgotrajno ohranjanje ekonomske odvisnosti ♦ sodelovalen in podporniški odnos s starši ter ohranjanje nesamostojnosti ♦ negotova prihodnost, povezana z različnimi tveganji ...	

2. Družbene različnosti in neenakosti

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.1	2	♦ Družbena slojevitost je posebna oblika družbene neenakosti, ki ima za posledico hierarhično razporejanje družbenih skupin.	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.2	1	♦ Je mesto posameznika na hierarhični lestvici družbenih položajev.	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.3	1	♦ družbena moč	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.4	1	♦ ekonomsko stanje	
	1	♦ družbeni ugled	
	2	♦ ustrezna razlaga ene navedene določnice	
Skupaj	4		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.5	1	♦ kadar so ekonomsko stanje, ugled in moč na isti ravni/usklajeni med seboj	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.6	1	♦ kastni sistem/kaste	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.7	2	dve od: ♦ zaprt sistem slojevitosti ♦ pripisan, podedovan družbeni položaj ♦ prepoved stikov med kastami ♦ temelji na hindujski religiji ♦ načelo endogamije ...	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.8	1	♦ C	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.9	4	V razlago vključi: ♦ ženska ekspresivna vloga/skrb za družino, socializacijo otrok, čustvena podpora in ♦ moška instrumentalna vloga/vloga hranilca družine.	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.10	1	♦ sprememba družbenega statusa v smislu njegovega zvišanja ali znižanja	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.11	1	♦ Etnična distanca: umanjkanje socialnih stikov med različnimi etničnimi skupinami v isti družbi, tudi socialna izključenost pripadnikov manjšin iz družbenega življenja.	
	1	♦ Etnična segregacija: fizična ločenost posamezne etnične skupine od preostale skupnosti.	
Skupaj	2		

3. Družina

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.1	2	♦ dvogeneracijska skupnost in družbena institucija ♦ razločevalni dejavnik od drugih oblik (partnerska zveza, gospodinjstvo, sorodstvo) so otroci in njihova vzgoja	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.2	3	♦ jedrne družine (enostarševske, posvojitelske, družine obeh staršev in otrok) ♦ razširjene družine (večgeneracijske, sorodniške, poligamne) ♦ reorganizirane družine (dopolnjene, komunske, istospolne) ...	Za zgolj navedbo tipa družine 0 točk.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.3	2	♦ primarna socializacija otrok ♦ čustvena stabilizacija odraslih	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.4	1	♦ prepoved sklepanja zakonske zveze med nekaterimi sorodniki – eksogamija	
	1	♦ prepoved sklepanja zakonske zveze zunaj sloja, rase, narodnosti – endogamija	
Skupaj	2		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.5	2	♦ Podaljšuje se obdobje prehoda iz družine staršev v lastno družino (LAT). ♦ Podaljšuje se sklepno obdobje družinskega življenjskega poteka (obdobje, ko se odrasli otroci odselijo od staršev).	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.6	4	štiri od: ♦ spremenjen družbeni položaj žensk ♦ možnost razveze zakonskih zvez ♦ zvišan življenjski standard ♦ geografska in socialna mobilnost ...	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.7	3	♦ V predindustrijskih družbah so bile družine pomembne proizvodilne enote. ♦ Ekonomska funkcija je v modernih družbah predvsem potrošniška. ♦ Ohranila se je tudi produktivna funkcija (neformalno družinsko delo).	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.8	1	♦ sprememba oblike družine	
	1	♦ Družina ne opravlja več svojih temeljnih funkcij.	
Skupaj	2		

4. Religija in verovanjski sistemi

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.1	1	♦ etična religija	
	1	♦ (mono)teizem	
Skupaj	2		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.2	1	♦ religijsko (versko) doživetje (izkustvo, čustvovanje)	
	1	♦ religijska (verska) pripoved	
	1	♦ religijska (verska) etika	
Skupaj	3		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.3	1	dve od: ♦ budizem ♦ krščanstvo ♦ islam	Za pravilno navedbo dveh religij 1 točka.
	2	dve od: ♦ Obračajo se k človeku kot posamezniku ne glede na njegov etnični izvor, spol, raso, slojevsko pripadnost itd. ♦ Temeljijo na svetih besedilih. ♦ Verska pripoved vsebuje idejo odrešitve. ♦ Znan je njihov ustanovitelj oziroma začetnik ...	
Skupaj	3		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.4	1	ena od: ♦ marksizem ♦ konfliktna teorija (perspektiva) ♦ teorija Maxa Webra ...	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.5	2	♦ Religijo je mogoče uporabiti za upravičevanje in opravičevanje družbenih neenakosti, družbenega reda in položaja posameznika v njem kot izraza božje volje; religija tako pripomore, da se ljudje sprijaznijo z obstoječim stanjem.	Za celovit odgovor 2 točki, sicer ustrezno manj.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.6	4	dve od: ♦ samostojnost/svoboda v odnosu do religijskih organizacij ♦ spreminjanje pripadnosti tej ali oni religijski organizaciji ♦ selektivno sprejemanje posameznih verskih nauk ♦ individualizirane oblike izražanja religioznosti ...	Za vsako ustrezno, celovito pojasnjeno značilnost 2 točki, skupaj 4 točke. Za pomanjkljivo predstavljene ustrezno manj.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.7	2	dve od: ♦ sakralizacija naroda v številnih nacionalizmih ♦ komunizem kot politična ideologija ♦ (kvazi)religiozen odnos do državnih simbolov ♦ uporaba elementov religije za legitimacijo družbenih institucij, norm in vrednot ...	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.8	3	tri od: ♦ priseganje na nezmotljivost svetih besedil, njihovo dobesedno branje ♦ usmerjenost proti modernim družbam ♦ zavračanje religijskega pluralizma ♦ zavzemanje za spremembe družbe v skladu s svojimi verskimi nazori ...	

Skupno število točk IP 1: 40

IZPITNA POLA 2

Esejske naloge (splošna ocenjevalna shema)

Točke	Merila
0–5	Ni razviden sociološki uvid v problem ali vsebina odgovora ne ustreza zastavljeni nalogi. Odgovor ne vsebuje elementov, pomembnih za analizo problema ali razpravo o njem; navedenih je le nekaj splošnih/zdravorazumskih ugotovitev, dejstev, informacij. Ni uporabljena sociološka terminologija, besedilo ni povezano.
6–9	Delno opredeljen problem: navedena so nekatera ustrezna dejstva, ugotovitve, informacije, več navedenih ugotovitev in trditve je napačnih. Zapisana dejstva in trditve so neargumentirane. Na podlagi navedenih podatkov so zaključki oblikovani le deloma.
10–13	Opredeljen problem: navedena dejstva, ugotovitve, informacije so delno ustrezne in sociološko relevantne. Na podlagi navedenih podatkov so oblikovani zaključki, pomembni za razčlenitev problema ali razpravo o njem, in delno argumentirani.
14–17	Jasno opredeljen problem: navedene so ustrezne in sociološko relevantne ugotovitve, dejstva, informacije. Na njihovi podlagi so oblikovani zaključki, argumentirani s poznavanjem sociološke problematike. V odgovoru je ustrezno uporabljena sociološka terminologija in nakazano poznavanje socioloških teorij, če to naloga eksplicitno zahteva.
18–20	Jasno opredeljen problem: navedeni so ustrezni in sociološko relevantni podatki, informacije, dejstva. Med seboj so povezani in omogočajo oblikovanje ustreznih zaključkov, celovito so argumentirani. V odgovoru je ustrezno uporabljena sociološka terminologija in sociološke teorije, če naloga to eksplicitno zahteva. Odgovor izkazuje povezovanje problema iz naslova z drugimi sociološko relevantnimi problemi/problem iz naslova je umeščen v širši družbeni okvir.
Ocenjevalec upošteva tudi jezikovno oblikovanost in urejenost besedila . Če oceni, da problem jezikovno ni predstavljen ustrezno, je mogoče zmanjšati točkovno oceno za največ 5 točk.	

Naloga	Točke	Vsebinska navodila za ocenjevanje	Dodatna navodila
1	20	♦ Predstavijo značilnosti demokratične države, časovno in vsebinsko utemeljijo njen nastanek in razvoj. ♦ Vključijo politične, pravne in socialne razsežnosti moderne države.	

Naloga	Točke	Vsebinska navodila za ocenjevanje	Dodatna navodila
2	20	V razpravo o globalizacijskih procesih vključijo na ekonomskem področju: ♦ svetovni trg delovne sile ♦ integrirano proizvodnjo ♦ povečano gibljivost industrijske in storitvene dejavnosti ♦ oblikovanje svetovnega trga ... na političnem področju: ♦ vpliv multinacionalk na odločitve oblasti ♦ sodelovanje držav ♦ moderne nacionalne države ♦ oblikovanje, delovanje vladnih in nevladnih organizacij ... na kulturnem področju: ♦ kulturno globalizacijo, izginjanje kulturne raznovrstnosti ♦ nastajanje globalne kulture ...	Kandidati povežejo posamezna področja v celovito razpravo.

Naloga	Točke	Vsebinska navodila za ocenjevanje	Dodatna navodila
3	20	Opredeleitev ekspanzije šolanja: ♦ hitro naraščanje števila vključenih v šolanje predvsem na sekundarnih in terciarnih ravneh šolanja Dejavniki/okoliščine ekspanzije šolanja: ♦ pospešena gospodarska rast in pričakovanje, da bo potrebno čedalje več izobražene delovne sile oz. dojemanje šolanja kot naložbe v človeški kapital ♦ zavezanost ustvarjanju enakih izobraževalnih možnosti in pravičnosti ♦ družbene spremembe ♦ tehnološke spremembe ♦ rast življenjskega standarda ...	

Naloga	Točke	Vsebinska navodila za ocenjevanje	Dodatna navodila
4	20	• Ugotovijo, da je iz uradnih statičnih podatkov mogoče sklepati, da so storilci kaznivih dejanj večinoma pripadniki nižjih družbenih slojev, pa tudi etničnih, rasnih in drugih manjšin. • Vključijo Mertonovo teorijo strukturne napetosti in pojasnijo, da je po tej teoriji odklonskost normalen odziv posameznikov na strukturno napetost. ♦ Relativizirajo Mertonove ugotovitve z vključitvijo konfliktnih teorij (kriminalna dejanja ekonomsko in politično močnih posameznikov in skupin ter usmerjenost (formalnega) družbenega nadzora na pripadnike nižjih družbenih slojev; kriminogenost kapitalističnega sistema; v kaznivih dejanjih so udeleženi pripadniki vseh slojev, le da so pogosteje odkriti in kaznovani nižji kakor višji sloji.	

Naloga	Točke	Vsebinska navodila za ocenjevanje	Dodatna navodila
5	20	Vključijo: ♦ razlago vzorcev doživljanja dela in prostega časa (vzorec razširitve, vzorec nevtralnosti in vzorec opozicionalnosti) ♦ vpliv dejavnikov na preživljanje prostega časa (kulturnih razlik, spolnih delitev, delovanja medijev, komercializacije in potrošništva) ♦ razlago instrumentalizacije dela in prostega časa oz. instrumentalnega odnosa do dela in posledično pomena prostega časa	

Skupno število točk IP 2: 40